

***Európa a nemzetközi
adóversenyben és adóverseny
az Európai Unióban
(2007. szeptember 13)***

Előadó: Pitti Zoltán, közgazdász
tudományos kutató
CORVINUS Egyetem

***„People who work sitting down get
paid more than people who work
standing”***

(By the tax adviser)

Adóverseny fogalmi értelmezése

Tágabb értelmezésben

- A **globalizációs folyamat** által kiváltott jelenség (bérverseny után adóverseny);
- A világgazdasági **verseny** egyik hatásos eszköze;
- Az országhatárokat átlépő befektetői érdekek és a nemzeti **közteherviselési szabályok összeegyeztetése**;
- A közösségi (nemzeti) **érdekérvényesítés** sajátos technikája;
- Az adóverseny káros negatív hatásaival szembeni védekezés a **nemzetközi összefogás**

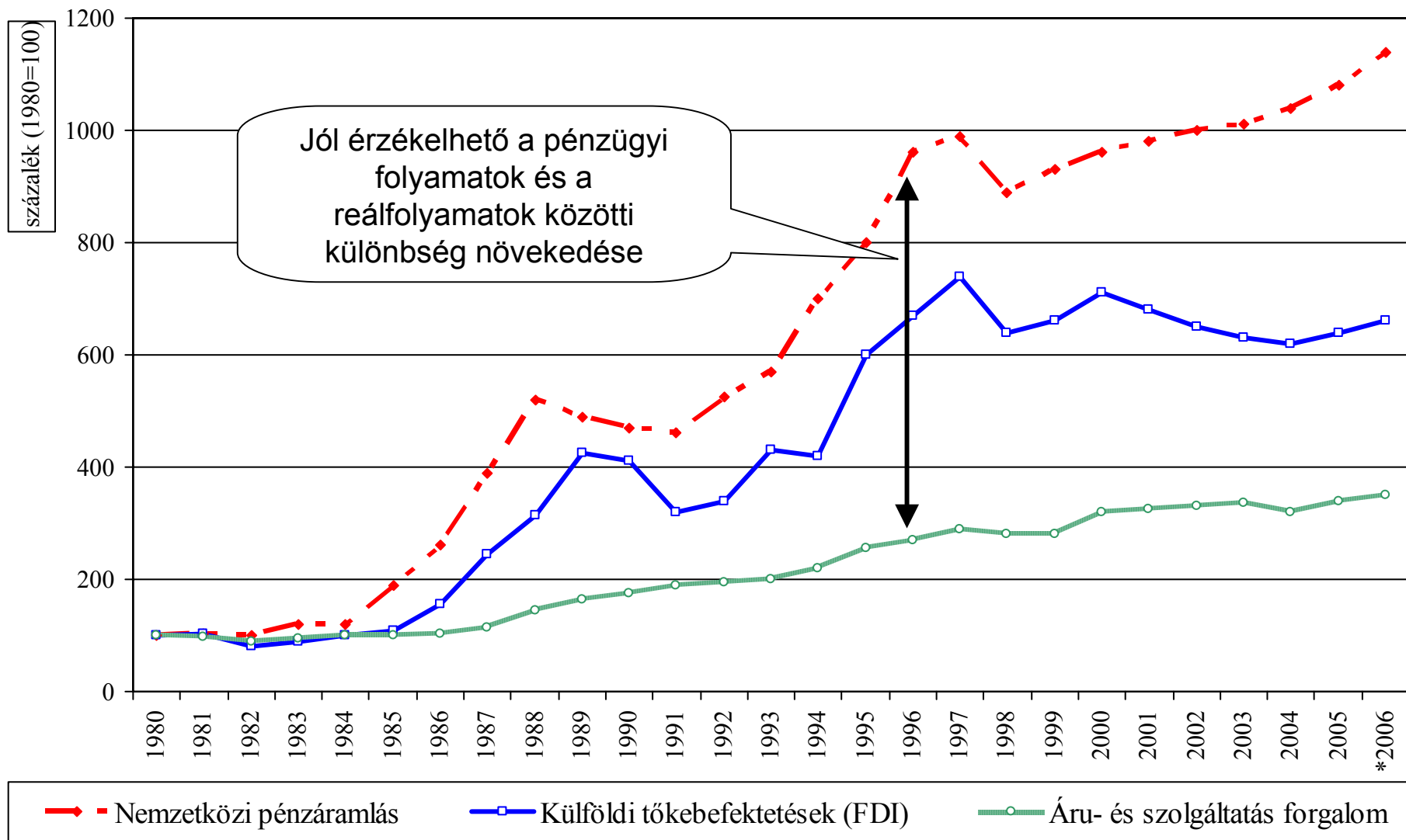
Szűkebb értelmezésben

- A mobil **erőforrásokért folytatott harc eszköze** (előbb a tőke, de újabban már a konvertálható tudással rendelkező munkaerő),
- A vállalkozások terheinek olyan mértékű csökkentése, amely már **orientálja a tőketulajdonosok döntéseit**, ám még nem veszélyezteti a befektetők által elvárt közszolgáltatások színvonalát és/vagy a **társadalmi szükségletek** kielégítését;
- Formai szereplői a nemzetállamok, ám **valódi mozgatói a nemzetközi vállalatok**;

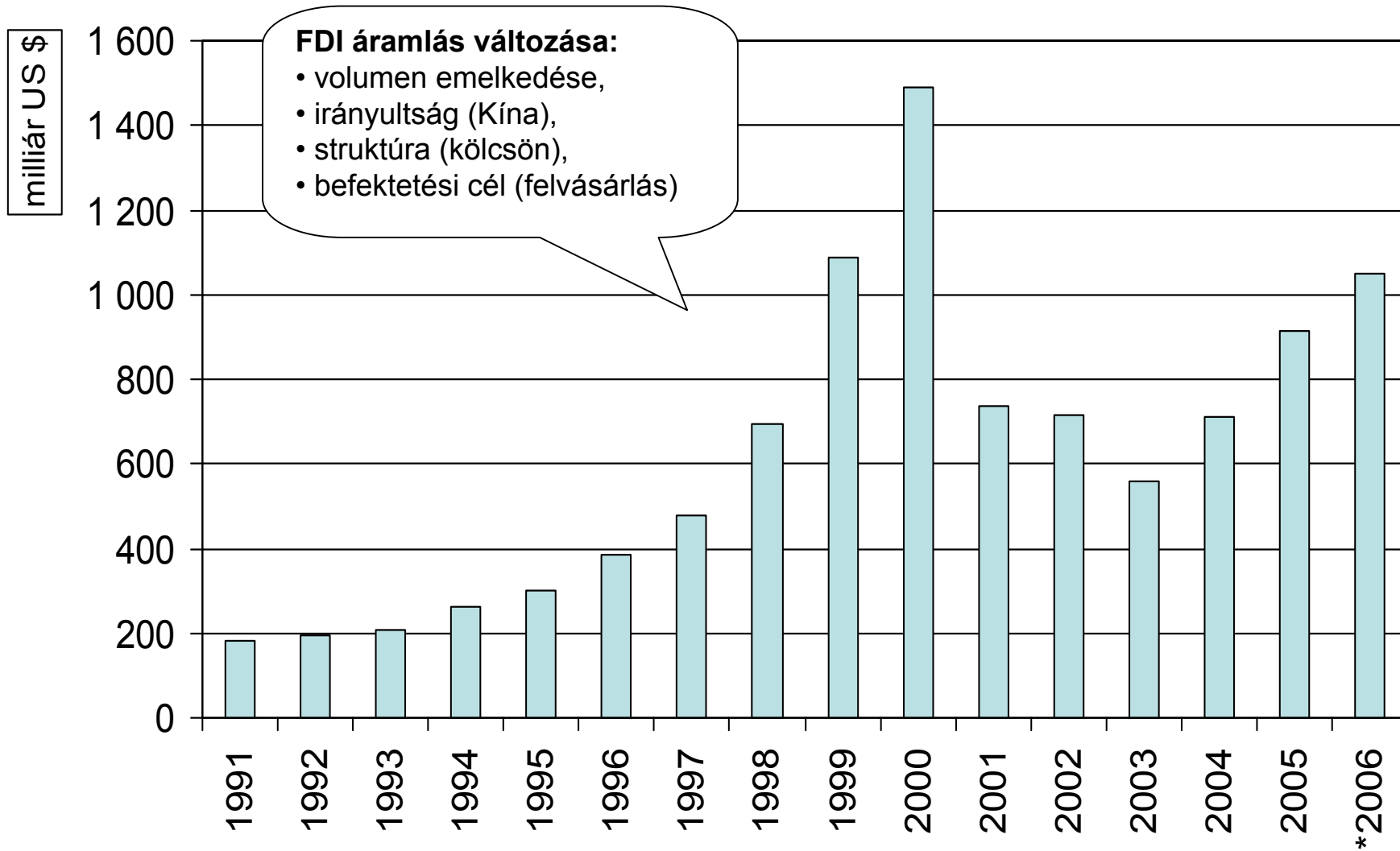
Miért időszerű a nemzetközi adóverseny?

- Nemzetközi **áru- és szolgáltatásforgalom dinamikus** fejlődése (lásd: vámokkal szembeni kihívás);
- Nemzetközi **pénzáramlás** robbanásszerű bővülése (reálgazdasági és pénzügyi folyamatok elszakadása),
- **Vállalkozások** nemzetközi szerveződése (cca 60 ezer TNC és MNC szervezet működik a világban),
- Országok nemzetközi szerveződése, **integrációs törekvések** erősödése (lásd: szabadkereskedelmi övezetek, vámuniók, magasabbrendű integrációk),
- EU csatlakozás után vagyunk – folyamatosan figyelniük kell, hogy a **20 éves adórendszerünk mennyire felel meg a világgazdasági kihívásoknak**, miként illeszkedik a közösségi adópolitikához, illetve – piacgazdasági viszonyok közötti – mennyire illeszkedik az állami szerepvállalás módosulásához;

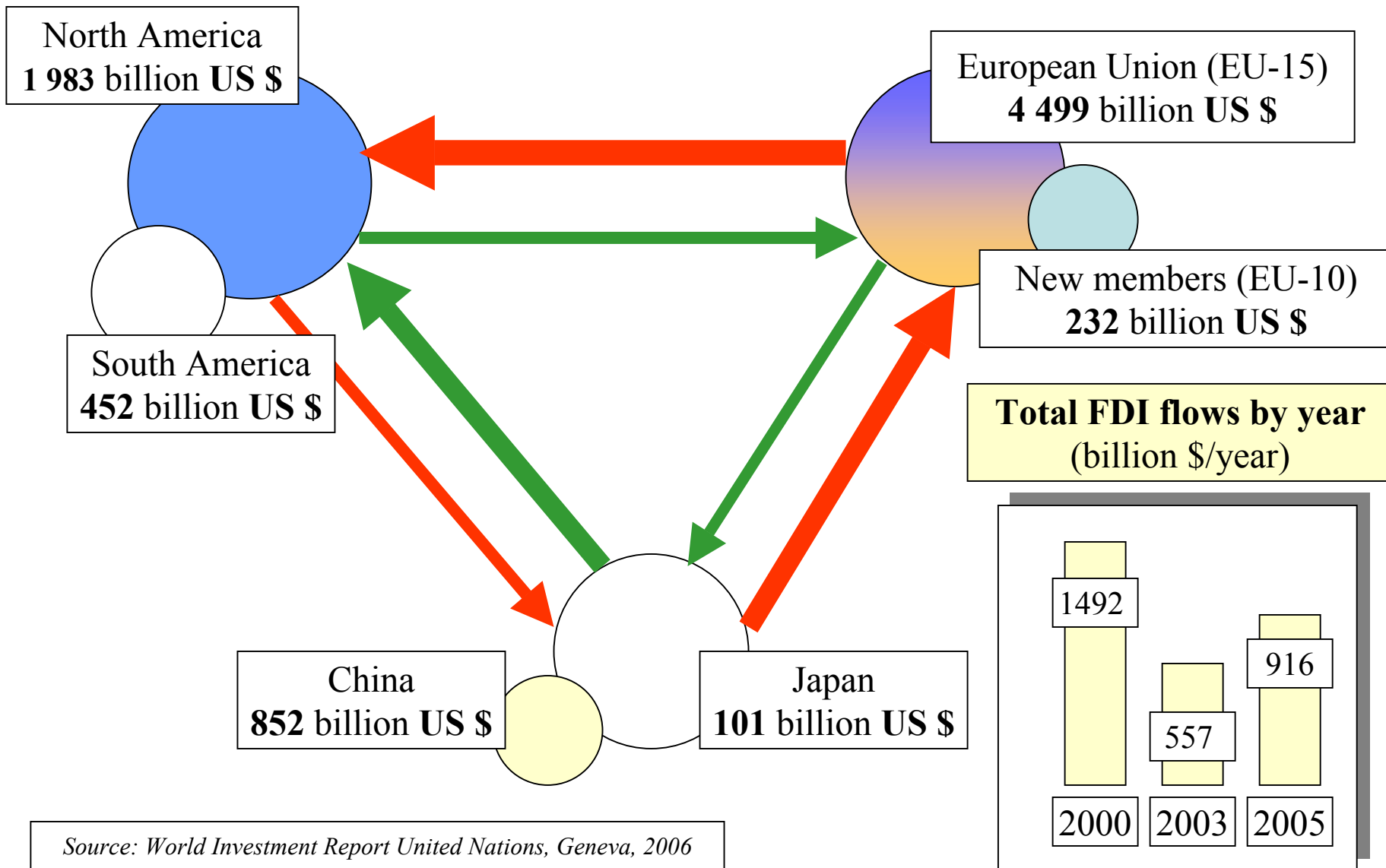
A nemzetközi pénzáramlás, a működőtőke-áramlás és a külkereskedelmi forgalom változása a világgazdaságban

A közvetlen külföldi működőtőke-befektetések éves értéke a világgazdaságban (1991-2006)

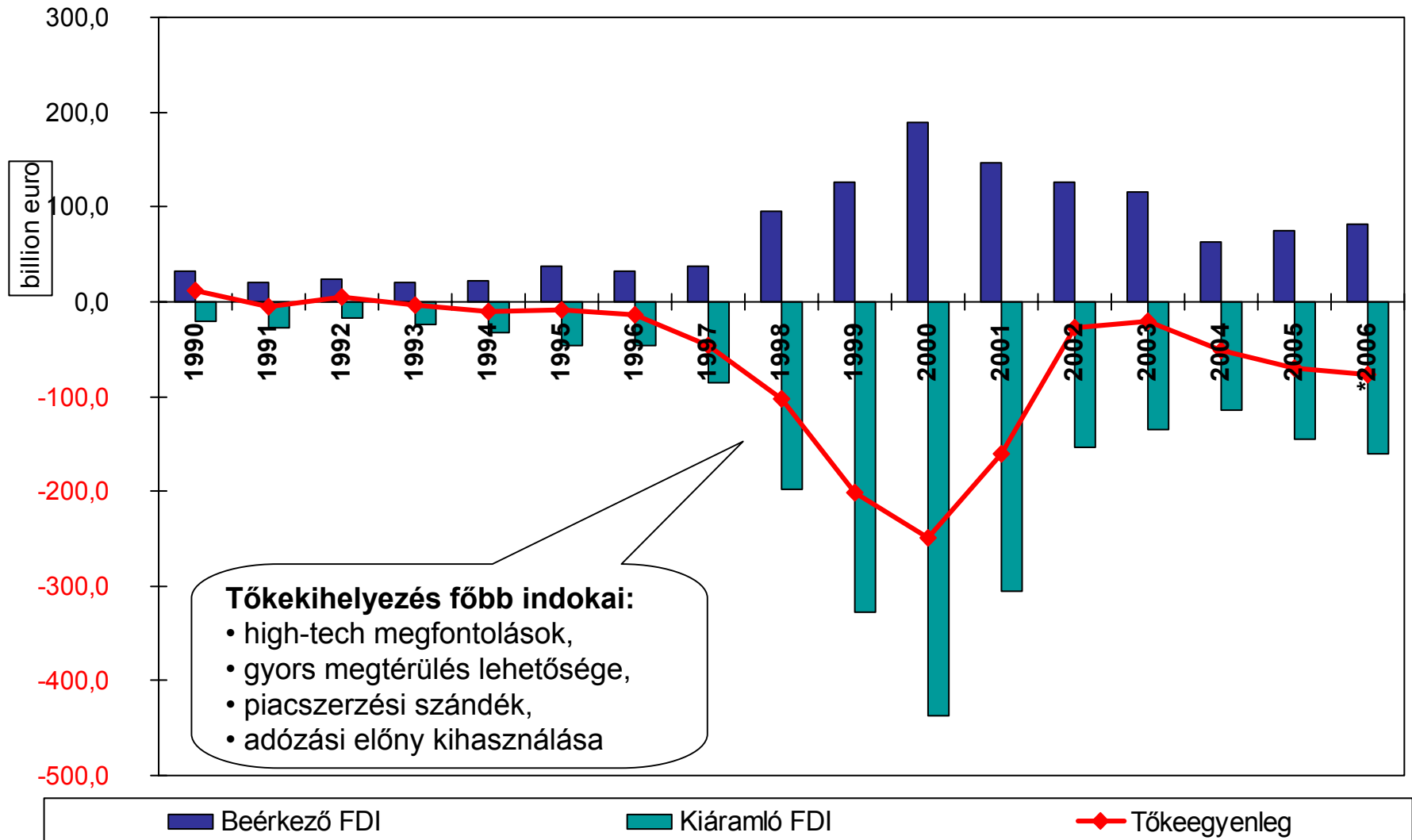

FDI állomány értéke a főbb befogadó régiók szerint, 2005

Source: World Investment Report United Nations, Geneva, 2006

Az EU-25 (EU-15) országokból kiáramló, illetve beérkező FDI éves értéke (1990-2005)

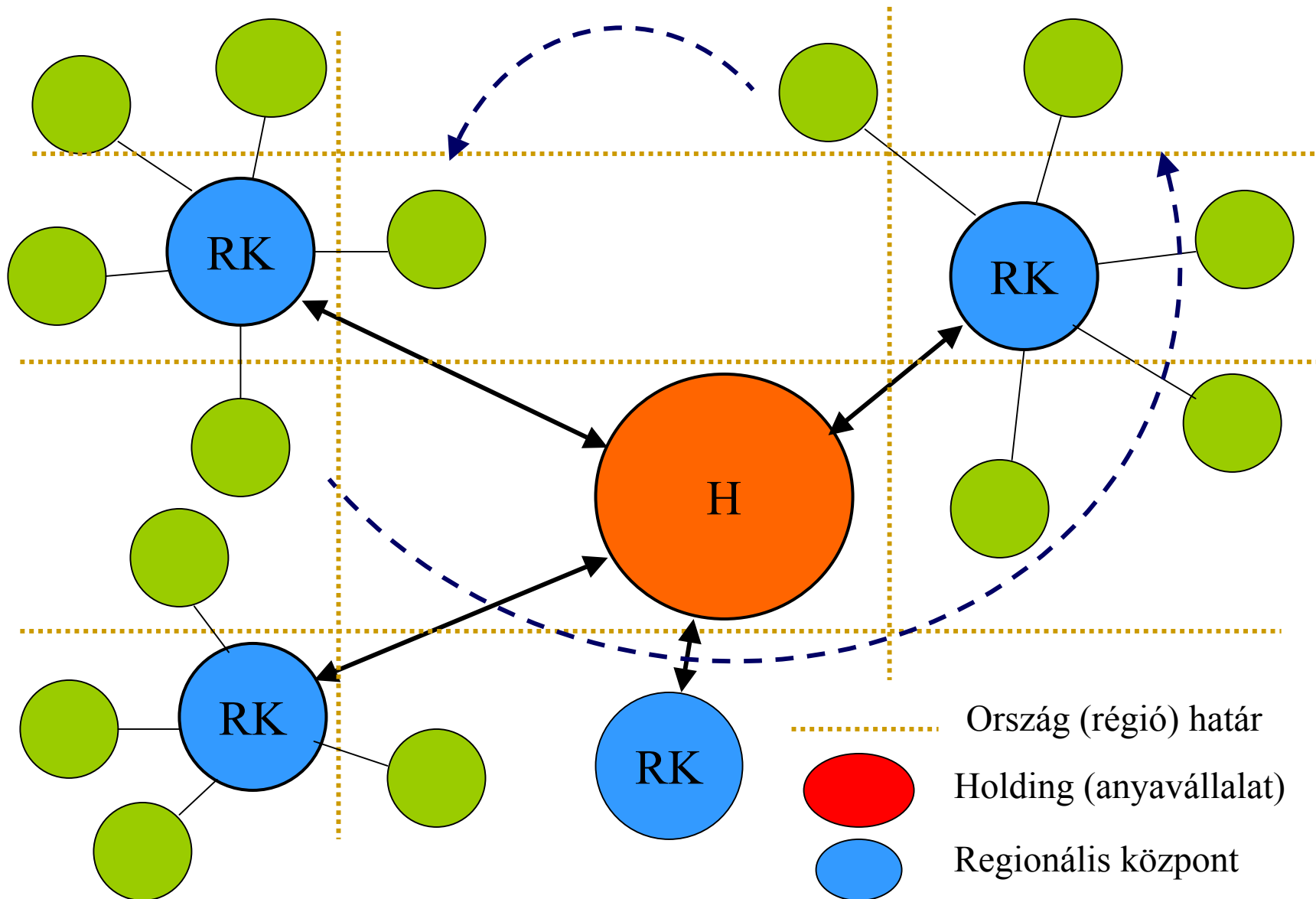
Mi mozgatja a tőketulajdonosok döntéseit?

- Politikai befolyás szerzése;
- Piacszerzés szándéka (termelés és a piac közötti távolság csökkentése);
- Előnyös tulajdonszerzés lehetősége (privatizáció);
- Élőmunka olcsósága;
- Közgazdaságilag előnyös termelési és értékesítési kooperáció lehetősége;
- Infrastrukturális adottságok;
- Engedékenyebb környezetvédelmi szabályok;
- **Adókedvezmények** (közvetlen pénzügyi előny),
- **Adóalapok** eltérő megállapításából származó előnyök kihasználása (lásd: számviteli beszámolón alapuló, illetve adótörvény szerint szabályozott adóalap, illetve az adózás előtti eredmény „sokszínű” korrekciója);

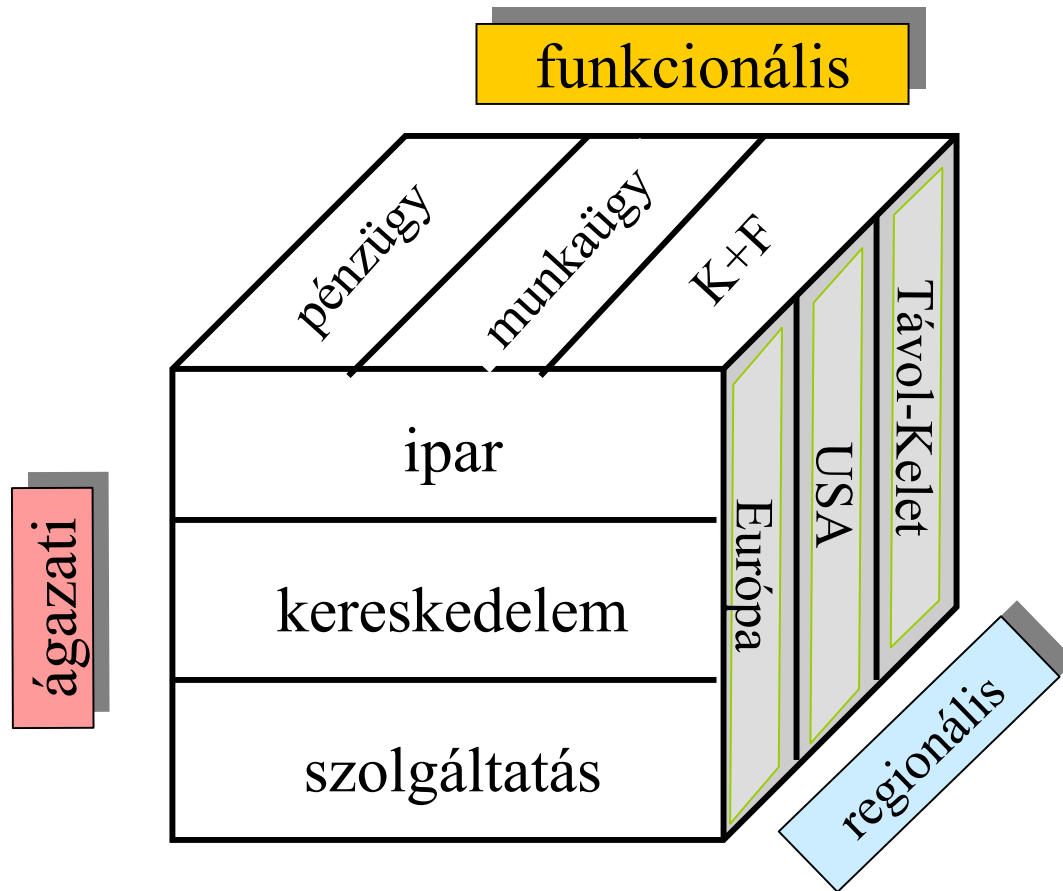
A világgazdaság új kihívásai

- erősödő jelenség, hogy egy-egy nagyvállalat tulajdonosai már nem egy, hanem **több ország területén működnek** (cca 65 ezer TNC/MNC);
- mind gyakoribb, hogy a nagyvállalatok – különböző megfontolásokból - **országhatárokat átlépő módon (hálózatosan) szerveződnek**, s működési filozófiájuk – kívülről – nehezen követhető (miközben komoly érdekérvényesítők);
- A TNC/MNC vállalkozások **a világkereskedelem majd 60-át uralják**;
- a közteherviselés intézményei (adóhatóságok) **nemzeti határok közé szorítottak**, s csökkenő eredményességgel képesek követni az anya- és leányvállalatok közötti ügyleteket;

Vállalkozások országhatárokat átlépő (hálózatos) szerveződése

Globalizációs vállalatirányítási modell

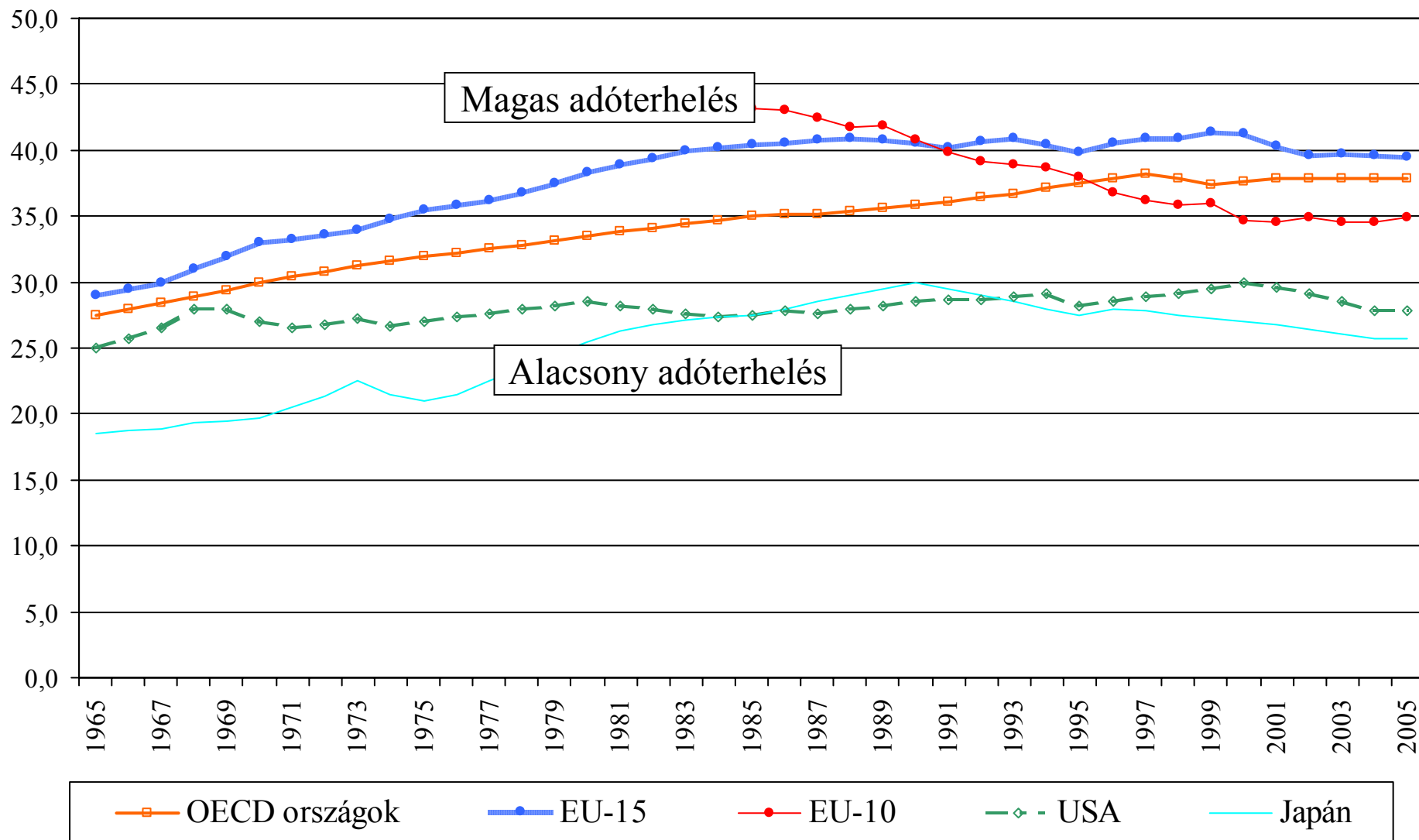
Kérdések:

- *Mi van a szerveződés mögött?*
- *Hol vannak a döntési pontok?*
- *Külső kontrol (állami, piaci)?*
- *Közteherviselés működése?*

Adórendszerek összehasonlításának kérdései

- **Mit** adóztatnak meg (végső felhasználás, munkajövedelem, tőkejövedelem, egyéb);
- Milyen **vetítési alapot** használnak (érték alapú, százalékban kifejezett, naturális, egyéb),
- Milyen **mértékű** adókötelezettséget írnak elő;
- Milyen a **globál adóterhelés** (GDP %-ában);
- Milyen **kedvezményi és mentességi** feltételeket biztosítanak;
- Milyen **eljárási szabályok** vannak;

A teljes adóterhelés a GDP százalékában (1965-2005)

Forrás: OECD adatbázis alapján Pitti Zoltán szerkesztése

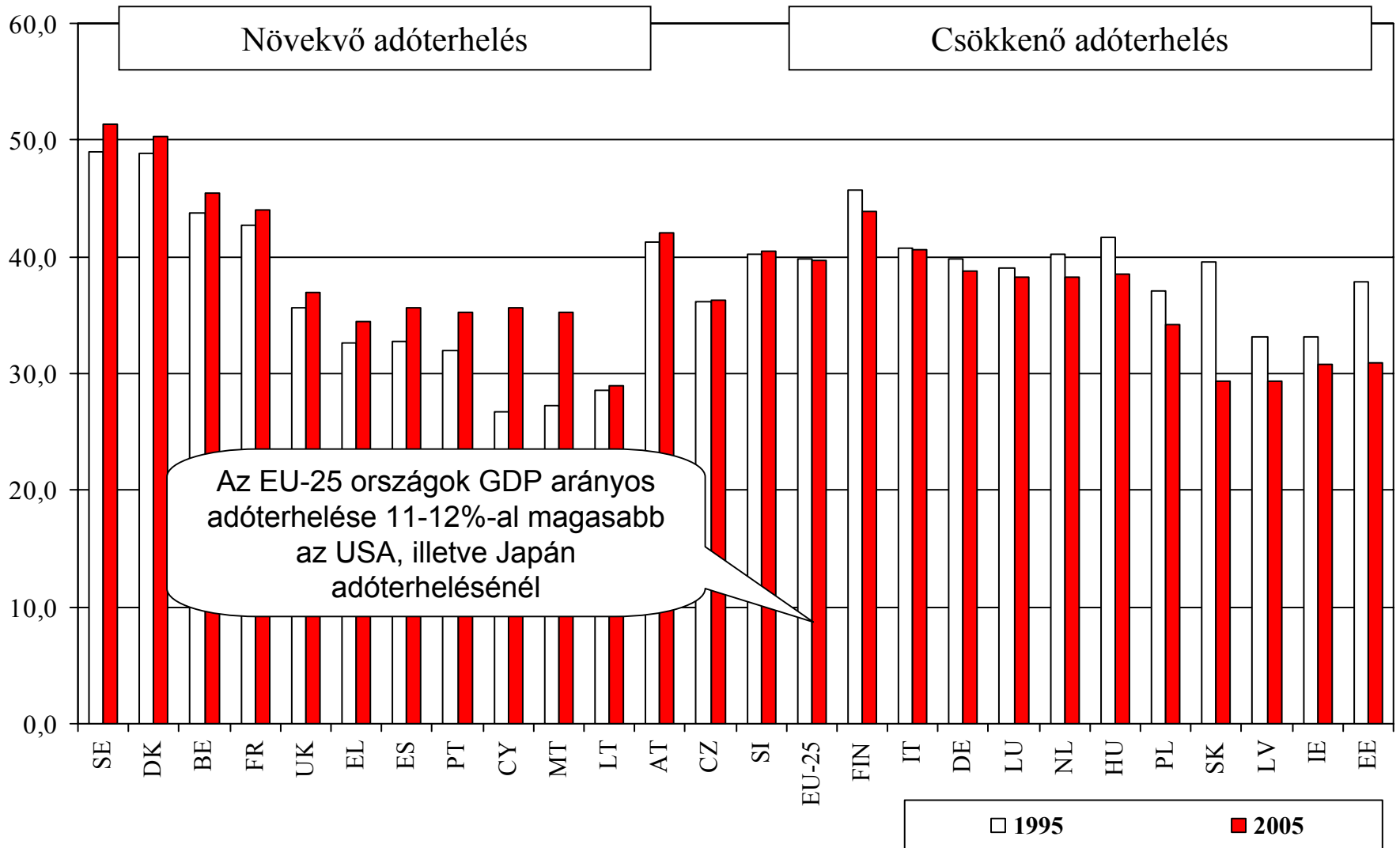
Nemzetközi adóverseny és a nemzeti válaszok

- ***Ausztrália***: ezredfordulón újította meg adórendszerét (Versenyképesség javítása és az adóhatékonyság növelése);
- ***Oroszország***: a 2001. évben drasztikus átalakítást vitt végbe (adóalanyi kör kiszélesítése, kontrollmechanizmus erősítése, adóteher mérséklés, tőkevonzókéesség javítása);
- ***USA***: a 2005. évben fogadta el adómodernizációs programját, kiemelt cél a versenyszektor terheinek csökkentése és a beruházási hajlandóság növelése (*Simple, Fair and Pro-Growth*);
- ***Kína***: napjainkban zajlik az adórendszer-váltás (tőkevonzókéesség, vállalkozási terhek enyhítése, foglalkoztatás-ösztönzés, fogyasztás adóztatása, szociális reform);

Európával szemben „többes” kihívás érvényesül

- ***Alkalmazkodnia kell a világgazdaságban kibontakozó versenyhez*** (egyrészt a technikailag magasabb szinten álló országok, másrészt az olcsó munkaerővel tömegszerűen termelő ázsiai országok, harmadrészt külső felvásárlások);
- ***Modernizálnia kell a közösségi közteherviselési rendszert*** (GDP 1%-át kitevő „átengedett” adókból aligha lehet fedezetet teremteni a közösségi politikák finanszírozásához), másfelől összhangot kell teremteni a különböző nemzeti adórendszerek között (27), s kezelnie kell a közösségen belüli adóversenyt;
- Szembesülni kell azzal, hogy ***a jóléti rendszer szolgáltatási színvonalának fenntartása csak az elvonások magas szintje mellett biztosítható, ez viszont olyan költségnövelő tényező, ami rontja a nemzetközi versenyképességet*** – mindaddig, amíg a közösség nem tud olyan gazdasági teljesítményt felmutatni, ami elviseli a nemzetközi átlagnál magasabb szintű jövedelemcentralizációt;

EU-25 országok adóterhelése a GDP arányában (1995-2005)

Source: Taxation trends in the European Union, EUROSTAT 2007 adatai alapján Pitti Zoltán szerkesztése

Országok adóterhelés szerinti csoportosítása, 2005

Hagyományosan alacsony

- Írország (30,8%),
- Görögország (34,4%),
- Portugália (35,3%),
- Ciprus (35,6%),
- Spanyolország (35,6%),

- Litvánia (29,4%),
- Lettország (28,9%),
- Lengyelország (34,2%),
- Málta (35,3%),

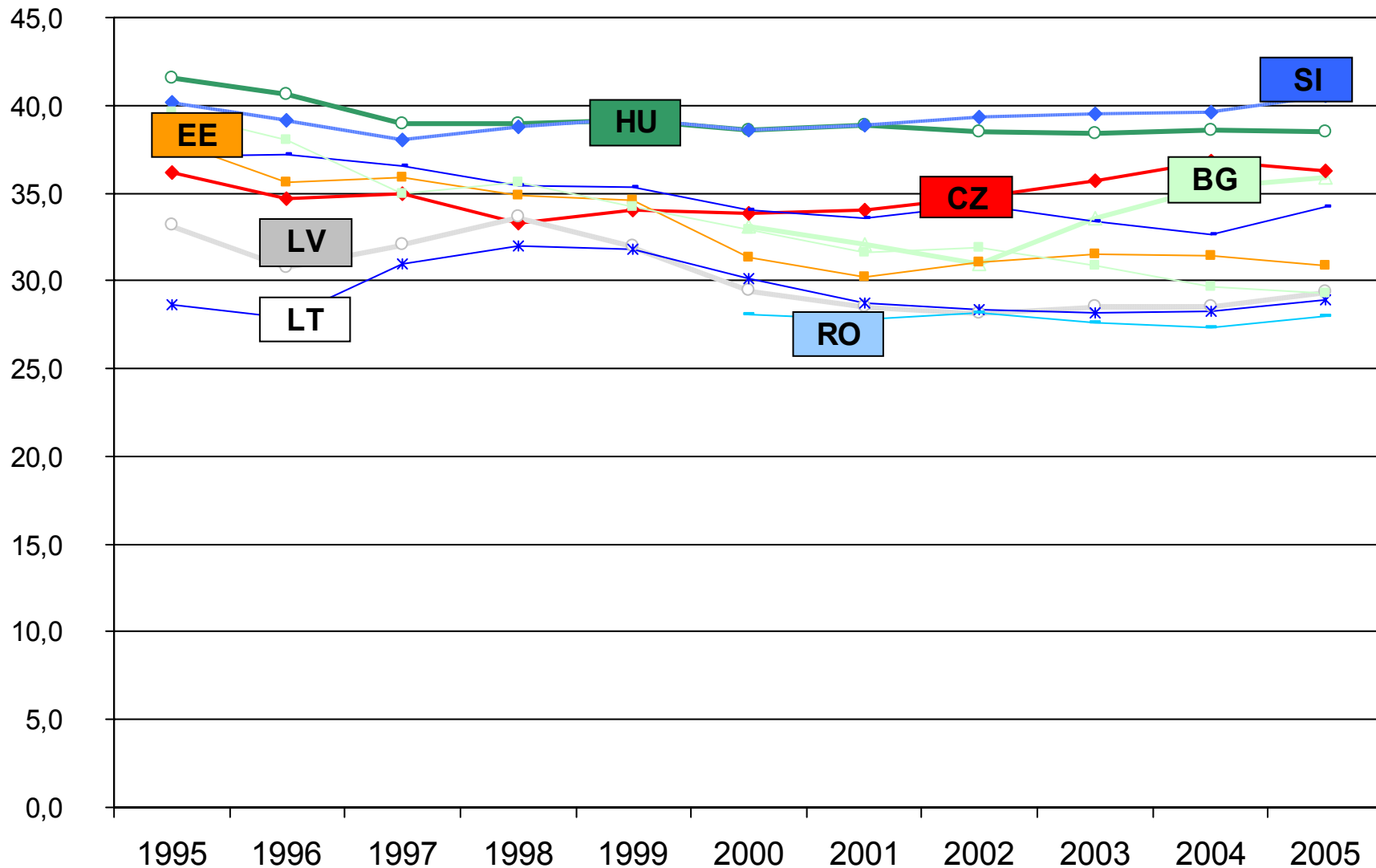
Hagyományosan magas

- Svédország (51,3%),
- Dánia (50,3%),
- Belgium (45,5%),
- Franciaország (44,0%),
- Finnország (43,9%),
- Ausztria (42,0%)

- Szlovénia (40,5%)
- Magyarország (38,5%)

EU-27 országok átlaga 39,6% (Németország 38,8%, Luxemburg 38,2%)

Az új tagországok adóterhelése a GDP százalékában (1995-2005)

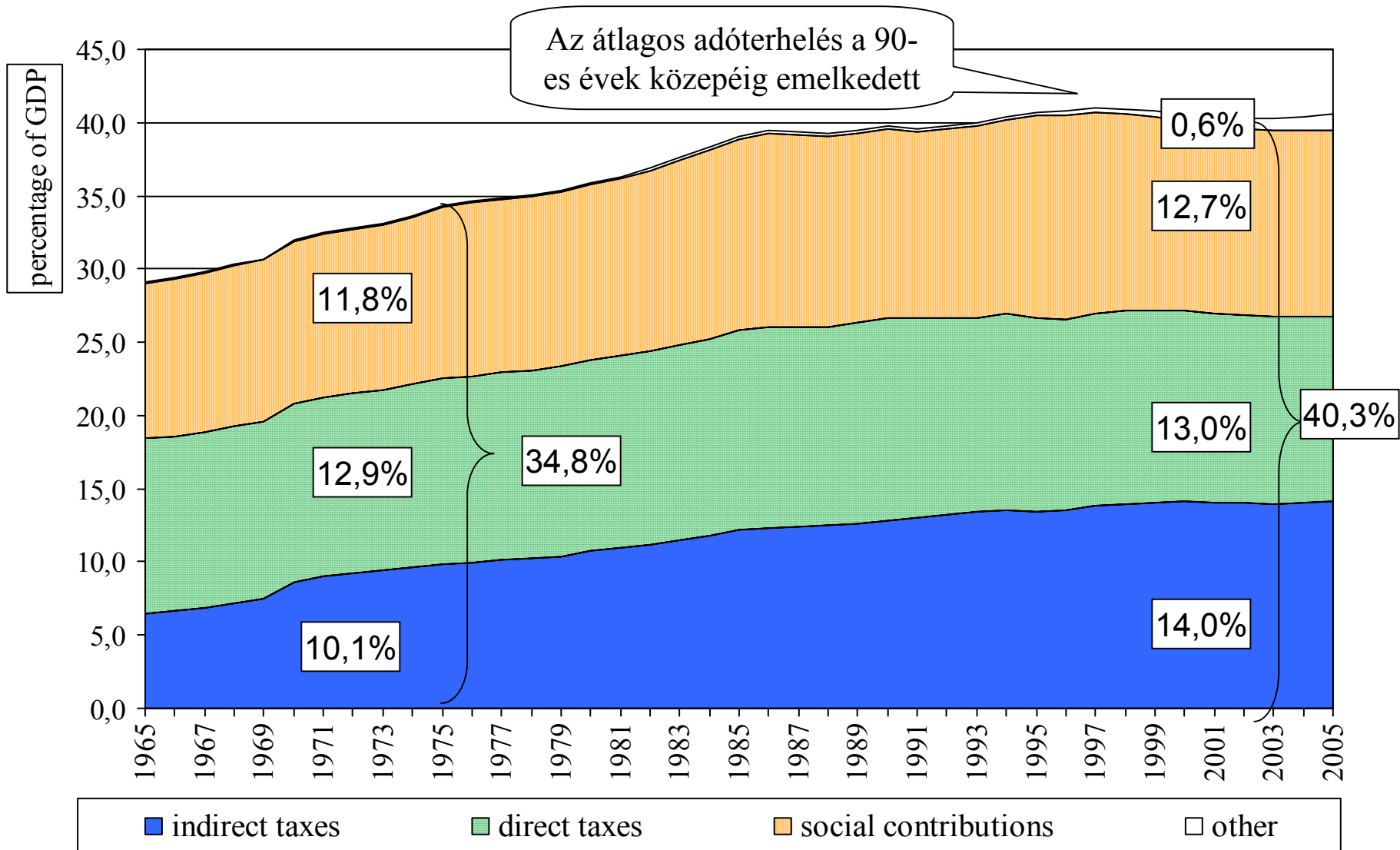

Forrás: Taxation trends in the EU, EUROSTAT, 2007 adatai alapján Pitti Zoltán szerkesztése

Mitől függ az adóterhelés mértéke?

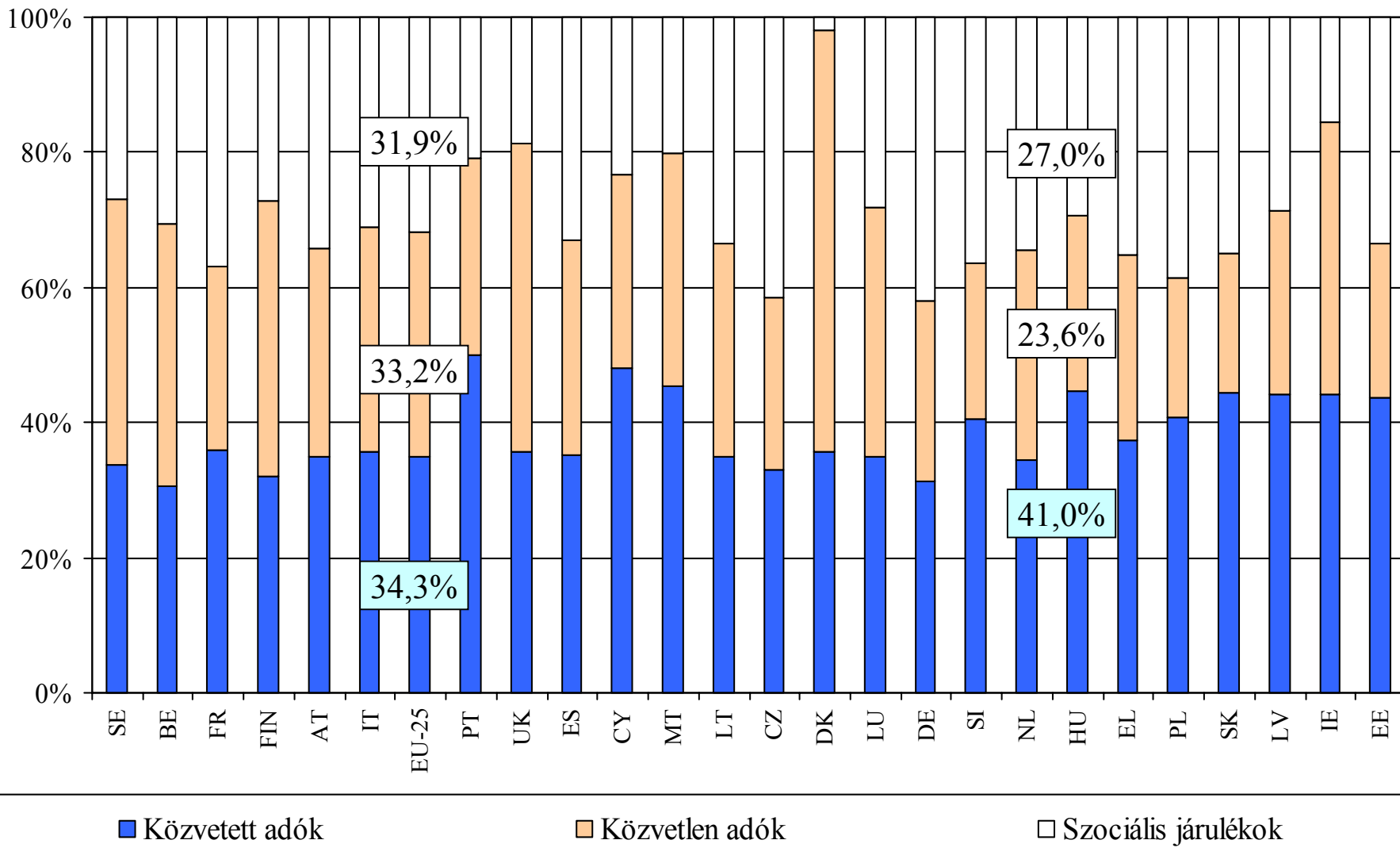
- ***Állami szerepkör*** kiterjedt, vagy szűkített értelmezése,
- ***Gazdaságpolitikai*** törekvések (lásd: versenyképesség javításának igénye),
- ***Jóléti rendszerek*** működési jellemzői, illetve finanszírozási szükségletei,
- ***Stabilitási és növekedési paktum*** követelményei (lásd: költségvetési egyensúly javítási igénye),
- Közösségi ***adóharmonizációs törekvések***,
- Nemzetközi ***adóverseny*** (lásd: FDI)

Az EU-15 országok adóterhelése és strukturális megoszlása a GDP százalékában (1965-2005)

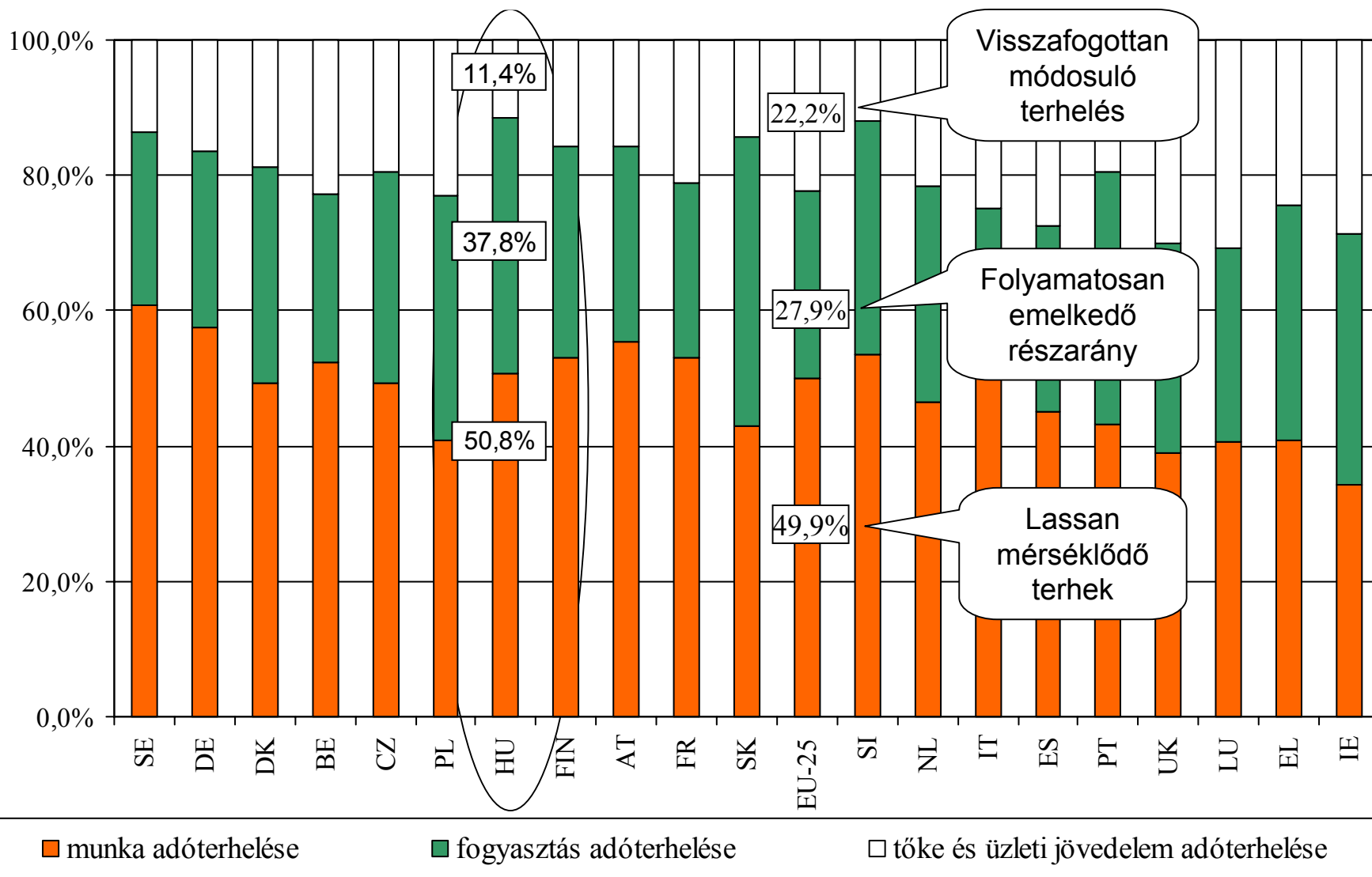
Forrás: Taxation trends in the EU, EUROSTAT, 2007 adatai alapján Pitti Zoltán szerkesztése

A költségvetés adóbevételeinek megoszlása országonként és a főbb adócsoportok szerint, 2005

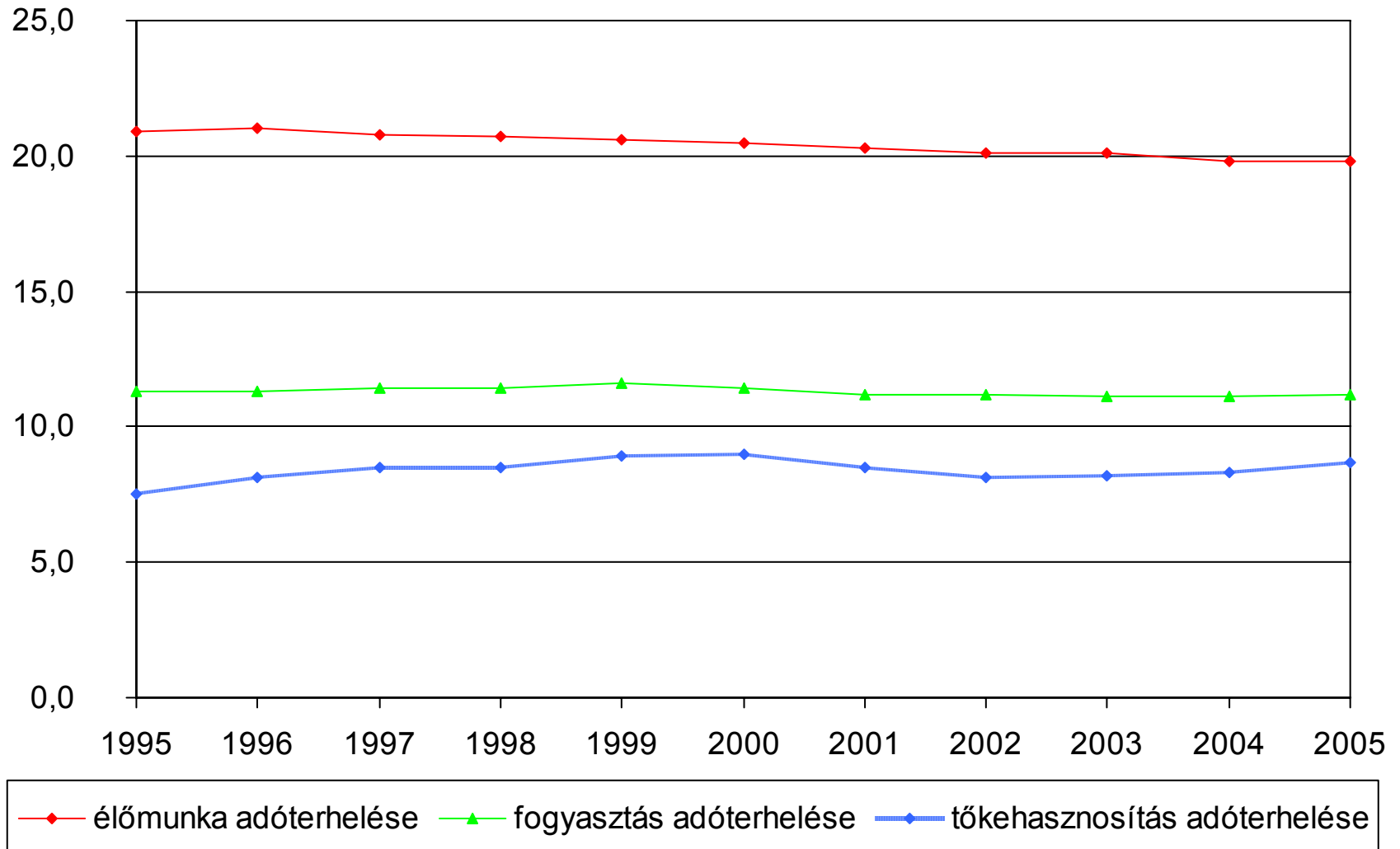

Forrás: Taxation trends in the EU, EUROSTAT, 2007 adatai alapján Pitti Zoltán szerkesztése

Adóterhek megoszlása közgazdasági funkciók szerint, 2005

A GDP arányában és közgazdasági funkciók szerint számolt adóterhelés az EU-25 országokban

Forrás: Taxation trends in the EU, EUROSTAT, 2007 adatai alapján Pitti Zoltán szerkesztése

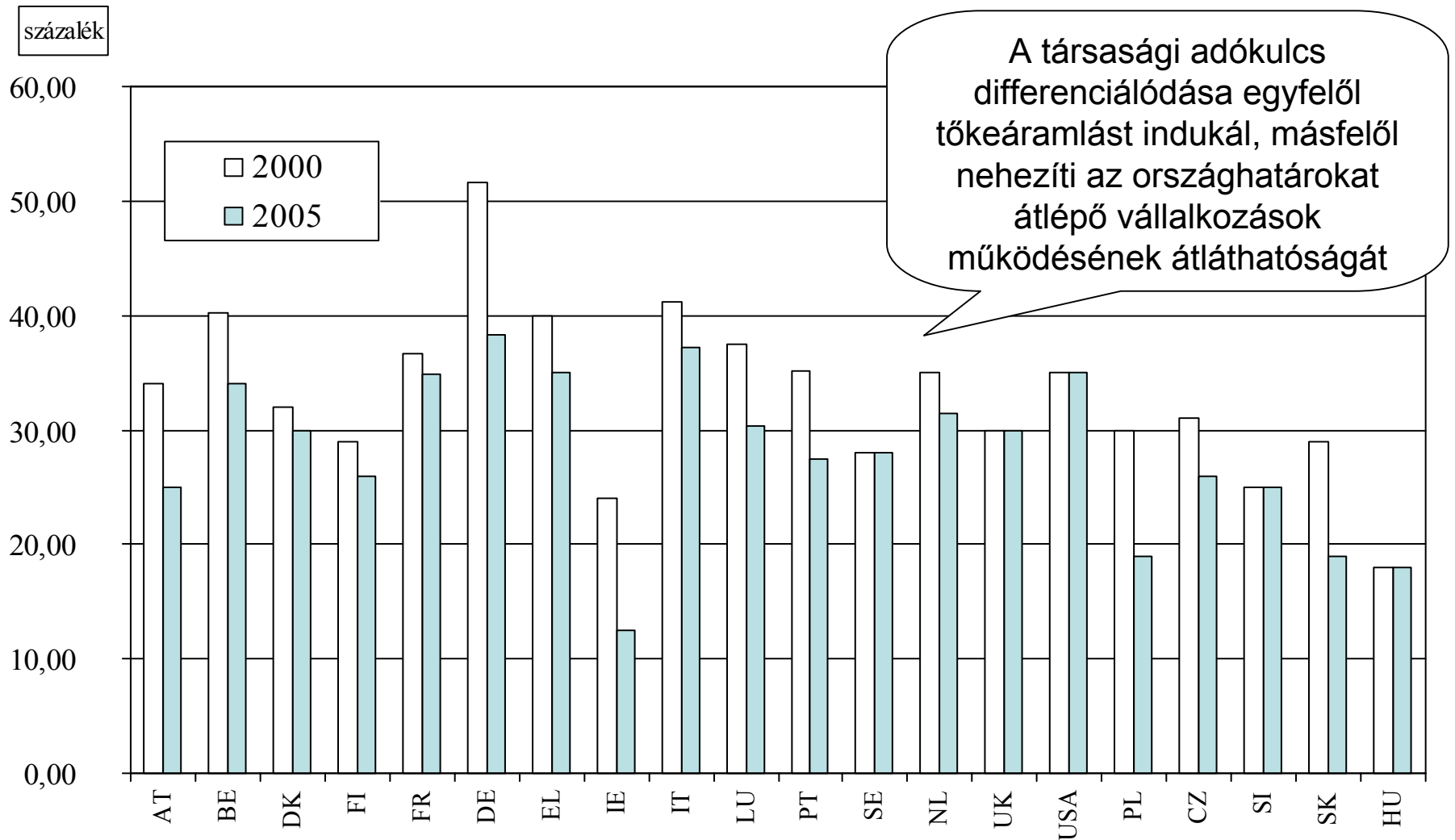
Az Európai Unió közteherviselési rendszerének problémái, versenyképességi hátrányai

- ***Közösségi szinten nincs adóztatási jog***, s a tagállami GDP 1%-át kitevő átengedett bevételek elégtelen fedezetet adnak a közösségi politikák hatékony pénzügyi finanszírozásához;
- Az EU tagállamok adórendszere ***27 önálló adórendszerből áll*** (lásd: adóstruktúrában, adóalapokban, adómértékekben mutatkozó különbségek);
- Az országhatárokat átlépő vállalatbirodalmak működésével (a hálózatos szerveződés következményeivel) ***a nemzeti adóhatóságok*** nem tudnak megbirkózni, s az együttműködés még alacsony hatékonyságú;
- Az európai országok gyakorlatában ***a munkára több adó*** hárul, mint amennyivel a munka hozzájárul a GDP növekedéséhez (lásd: adóbevételeken belüli 50,9%-os részarány);
- A vállalkozások ***adózás előtti eredményének éves javulása nem fedezi*** a vállalatok összesített közterheinek emelkedését

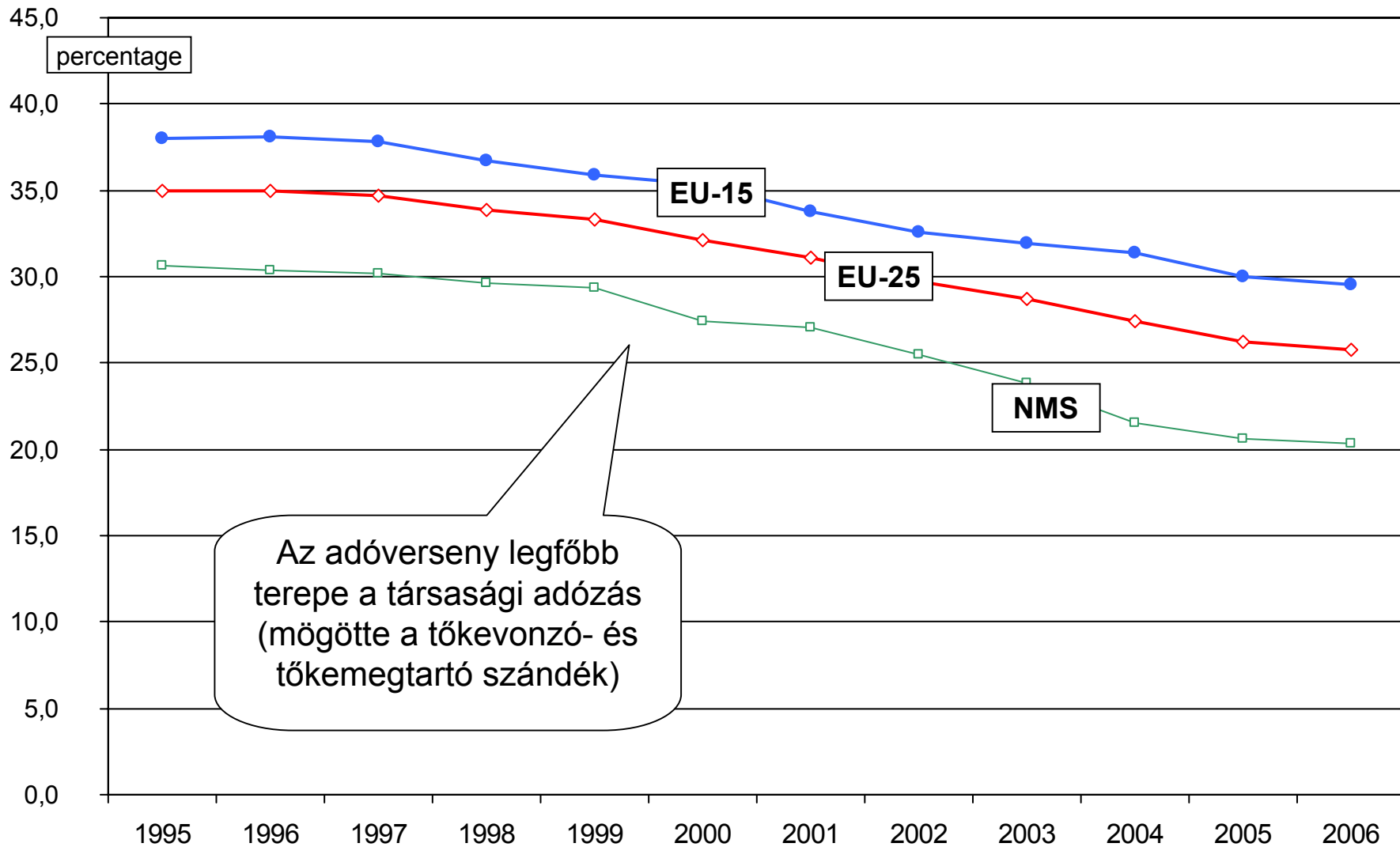
Közösségen belüli viták visszatérő témája az Európán belüli „káros” adóverseny erősödése

- Társasági ***adózásban rejlő különbségek*** kritikája (európai átlagnál alacsonyabb adóterhek (eltérő adóalapok, eltérő adókulcsok, kedvezmények és támogatások);
- Az országhatárokat átlépő vállalkozások ***transzfer ügyleteinek*** eltérő megítélése, s eltérő szigorúsággal történő kezelése;
- „Átmenetileg” szabad vállalati források és a lakossági ***megtakarítások eltérő mértékű adóztatása***;
- Áru- és szolgáltatásforgalom adóztatása (az ideiglenesre tervezett rendeltetési hely elszámolási elv műemléki védettsége);
- A mind mobilabbá váló ***munkaerő jövedelemadózási és biztosítási díjfizetési kötelezettségének eltérő szabályozása***, illetve a közteherviselés ellenében járó szolgáltatások eltérő színvonalú biztosítása;

A társasági adókulcs mértékének változása (2000-2005)

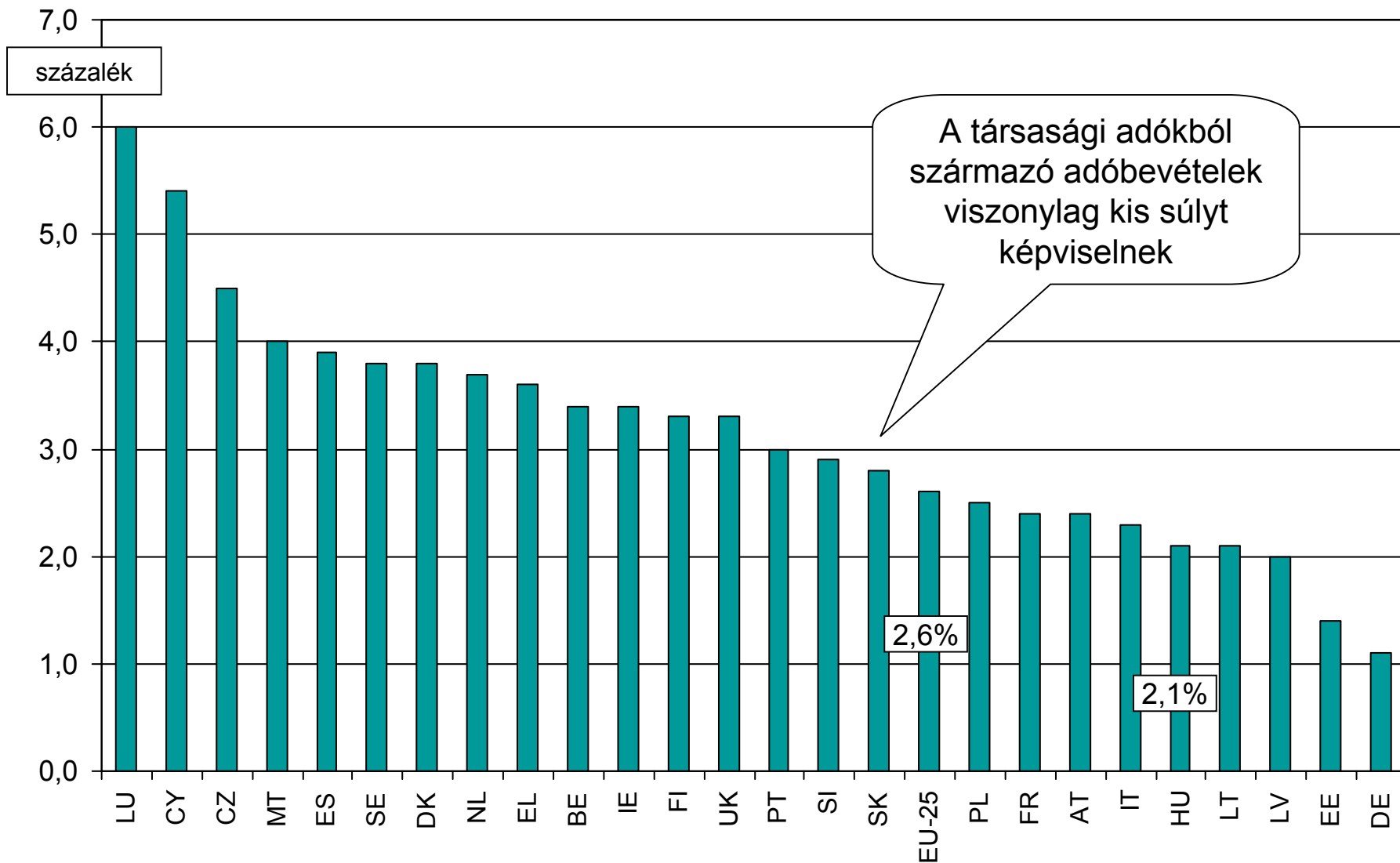

Az átlagos társasági adókulcs időbeli változása az Európai Unió tagországaiban (1995-2006)

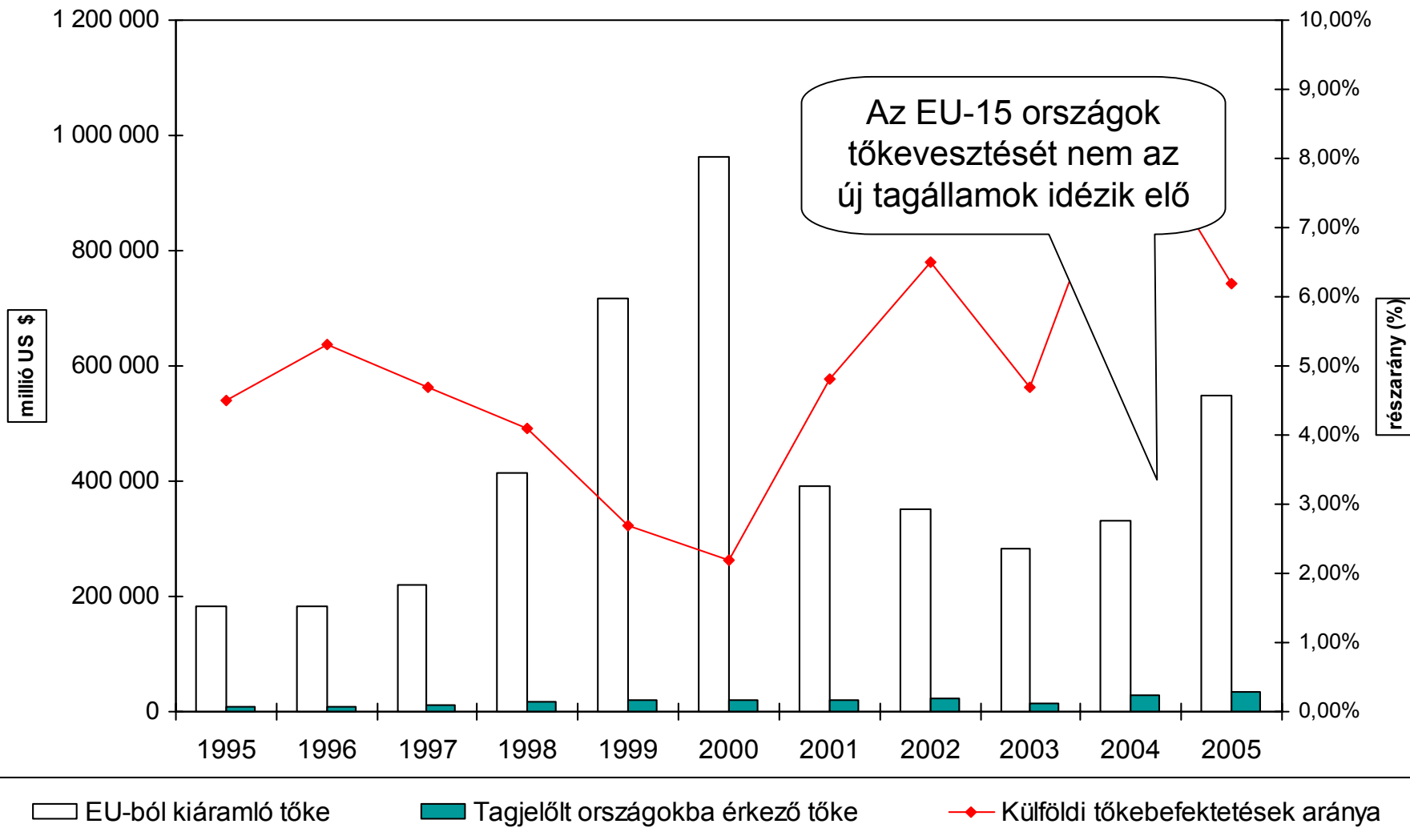

Az adóverseny legfőbb terepe a társasági adózás (mögötte a tőkevonzó- és tőkemegtartó szándék)

A társasági adóteher a GDP százalékában, 2005

Az EU-15 országokból kiáramló és az újonnan csatlakozó országokba érkező tőkebefektetés

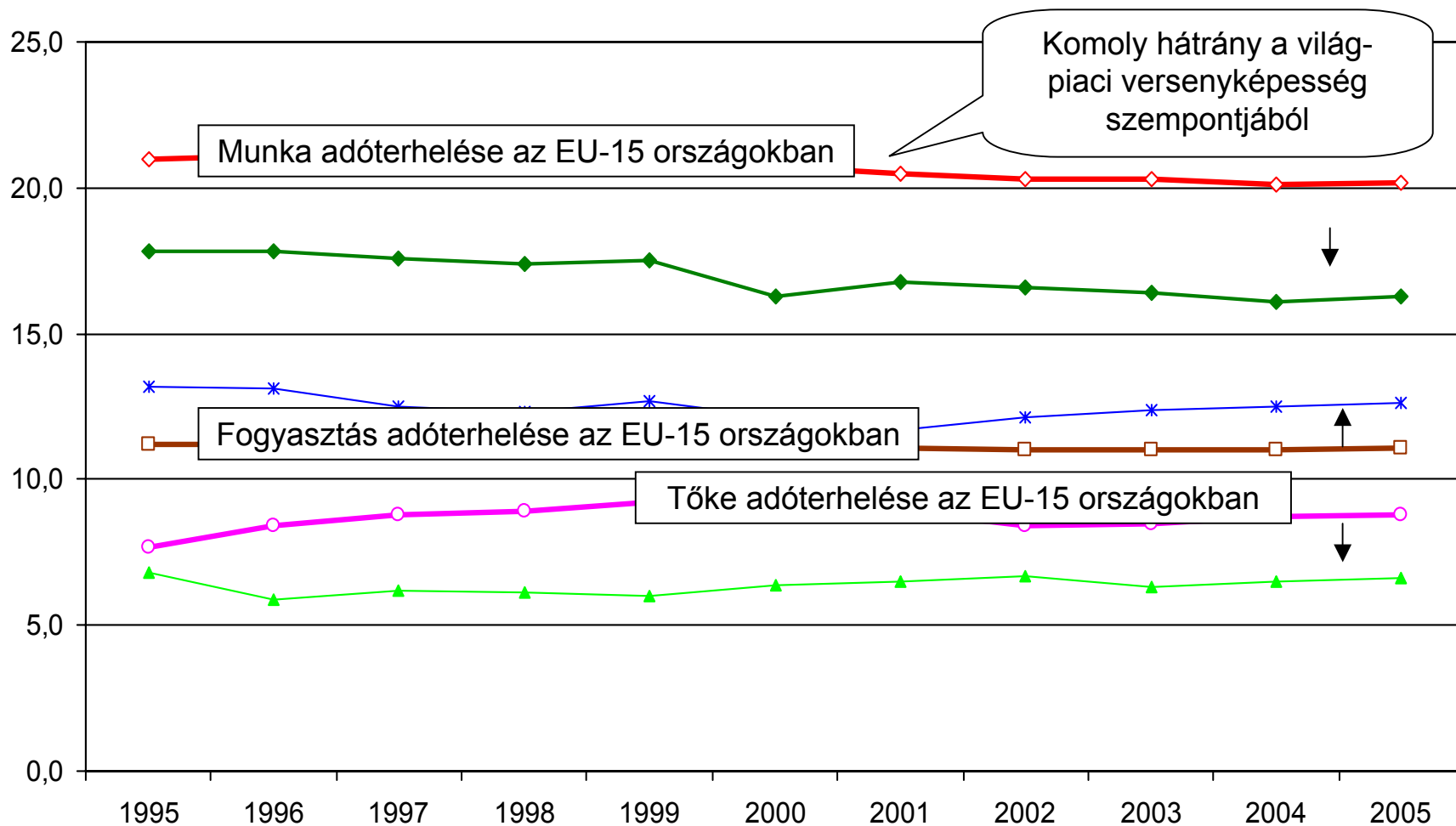

Forrás: Taxation trends in the EU, EUROSTAT, 2007 adatai alapján Pitti Zoltán szerkesztése

„Kísérlet járja be Európát, az adóreformok kísérlete”

- **EU adóharmonizációs elgondolások:** Társasági adóalap és konszolidált adózás, szolgáltatások ÁFA elszámolása, szociális rendszerek modernizációja;
- **Németország:** vállalati adóterhek 39%-ról 29%-ra mérséklése, élők munkaköltségek csökkentése, ÁFA kulcs és zöld adók emelése, konszolidált adózás felé történő elmozdulás;
- **Anglia:** társasági adókulcs és a külföldi leányvállalatok külön adójának mérséklése, biztosítási rendszer modernizációja;
- **Franciaország:** vállalati adóterhek mérséklése és a „túl jól” sikerült ingatlanadó torzításainak enyhítése, SZJA arányosítás;
- **Hollandia:** társadalombiztosítási rendszer után a központi és a helyi adózás közötti teherelosztás módosítása;
- **Cseh Köztársaság:** 15%-os egységes SZJA és a TB járulékalap módosítása (bruttó jövedelem alapján), ÁFA kulcs emelése;
- **Románia:** a munkáltatói és munkavállalói TB járulékok 10%-pontos mérséklése;

Az adóterhek közgazdasági funkciók szerinti időbeli változása a GDP százalékában (1995-2005)

—◇— munka adóterhelése (EU-15 országok)

—□— fogyasztás adóterhelése (EU-15)

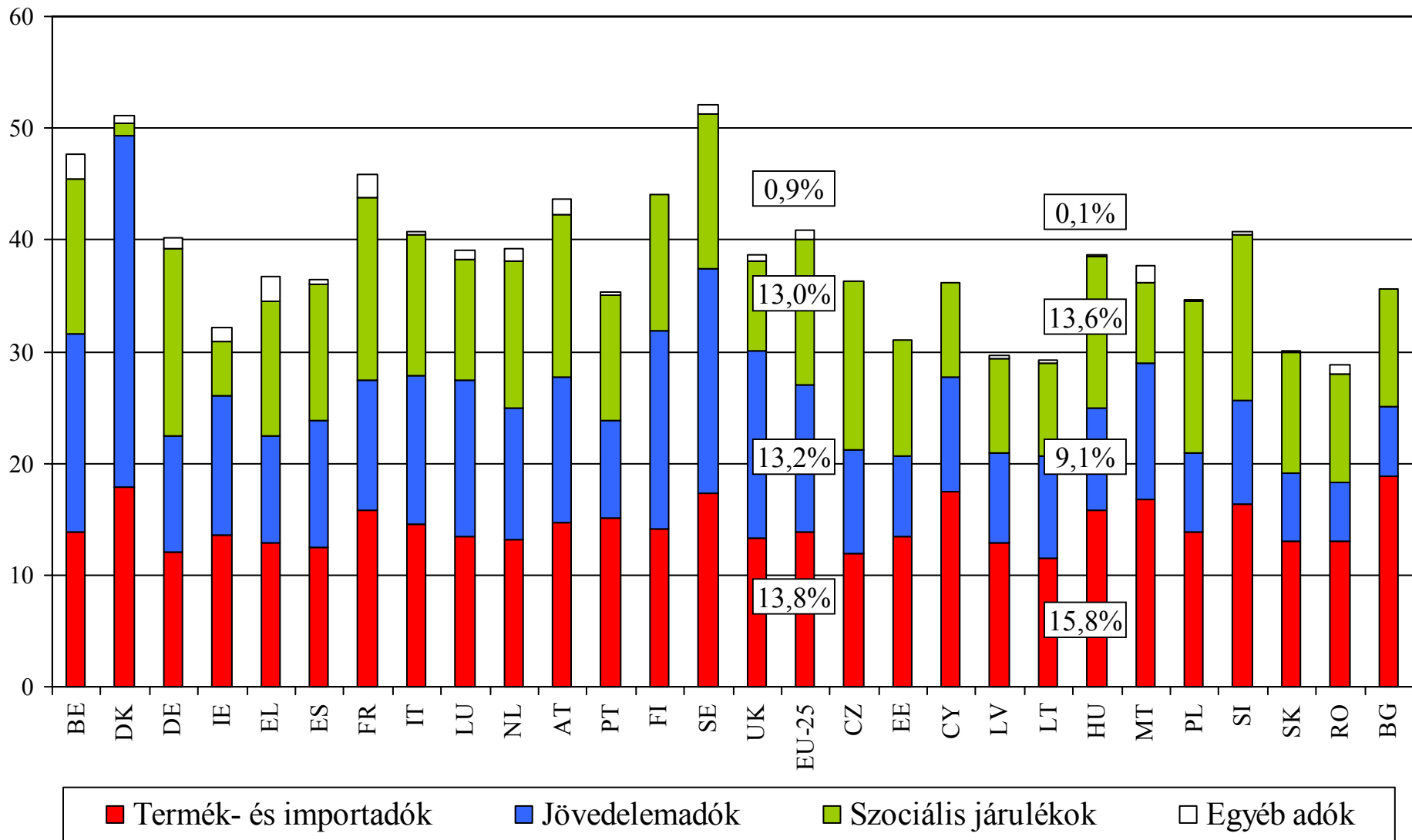
—○— tőke adóterhelése (EU-15)

—◆— munka adóterhelése (NMSs)

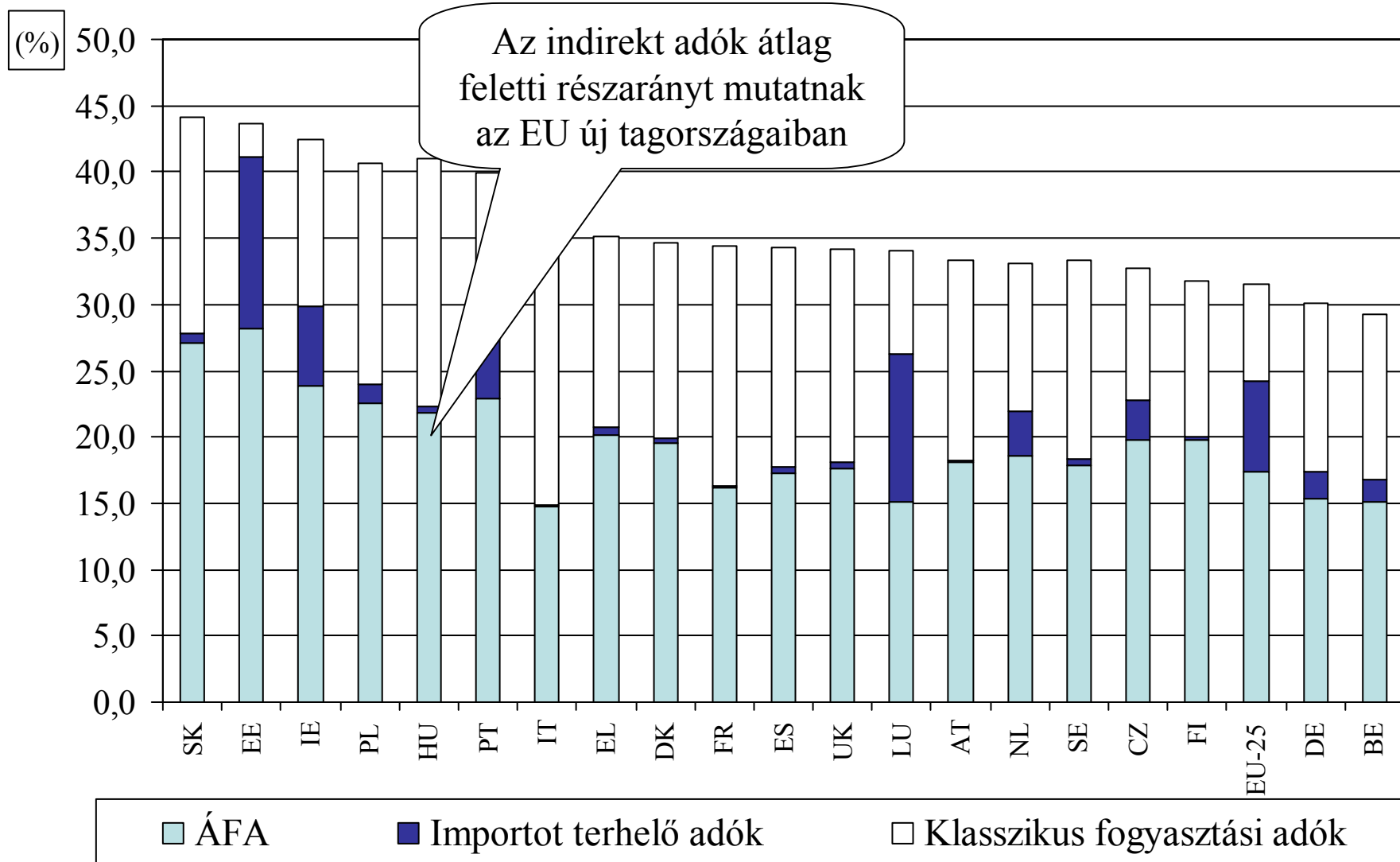
—*— fogyasztás adóterhelése (NMSs)

—▲— tőke adóterhelése (NMSs)

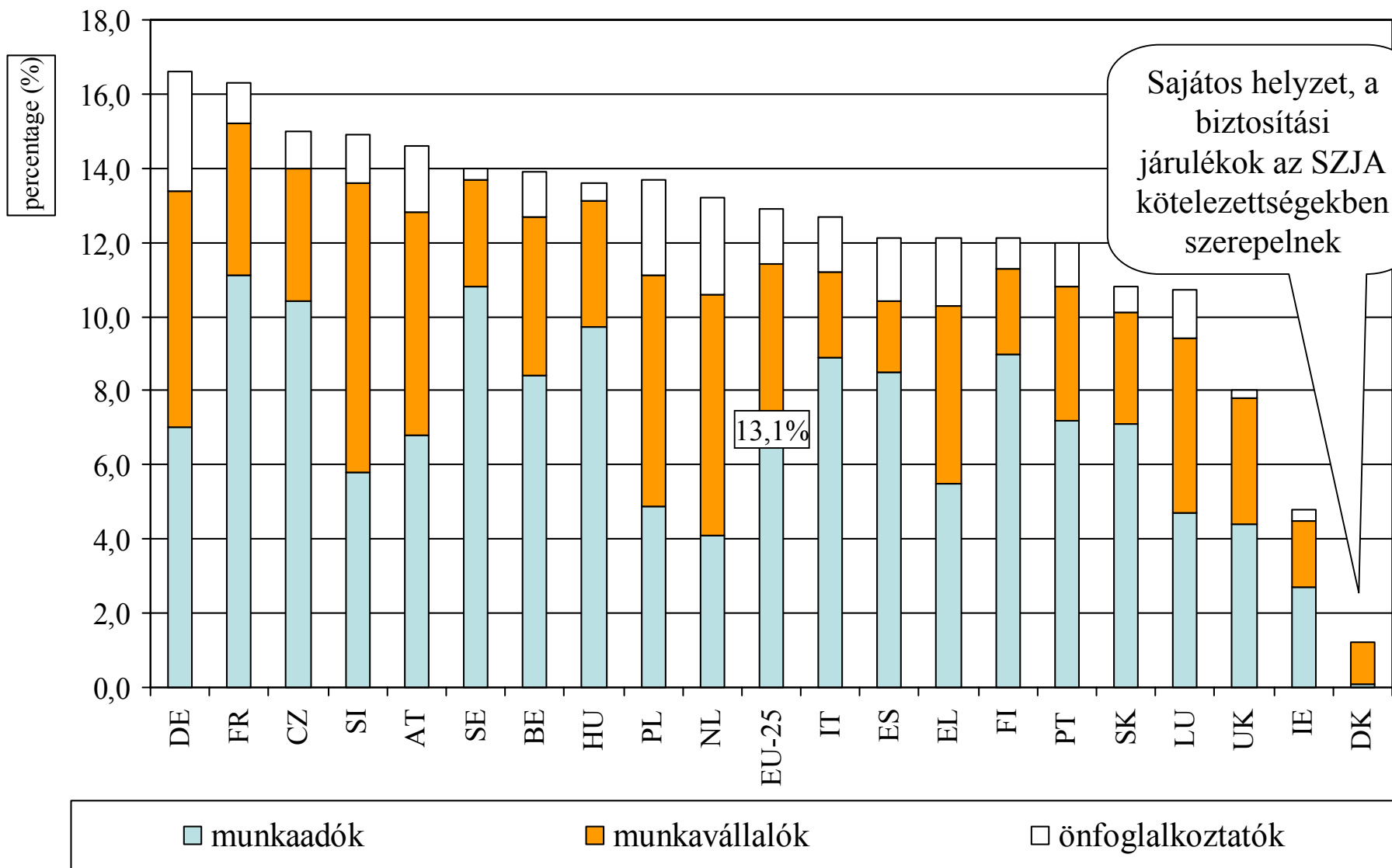
Az adóbevételek főbb adócsoportok szerinti megoszlása a GDP százalékában, 2005

Közvetett adók részaránya a teljes adóterhelésből, 2005

Szociális járulékok a GDP százalékában, 2005

Adómodernizációt sürgető körülmények

- A közpénzügyi szabályok újrafogalmazásakor egyidejűleg kell gondolni a közkiadásokra és a **közbevételek keletkezésére**, s átláthatóvá kell tenni a felhasználás mechanizmusát;
- Az 1988. január 1 óta alkalmazott adórendszer – konzisztencia hiányában – inkább tekinthető **jogszabályok gyűjteménynek**, mintsem egy tudatosan felépített és működtetett rendszernek;
- Minden korábbinál erősebbek a **nemzetközi környezetből** érkező kihívások (lásd: országok feletti vállalatbirodalmak, adóverseny), amelyekkel a közteherviselés szabályozóinak is számolniuk kell;
- a **rejtett gazdaság térnyerése** rontja a makrogazdaság teljesítmény-mutatóit, sérti a közteherviselés igazságosságát, de legalább ilyen gond, hogy kimutatott eredmény hiányában nincs legalább ilyen gond, a rejtett jövedelmek pedig láthatatlan csatornákon áramlanak;
- Közeledés helyett **távolodunk az ideális adórendszertől** (lásd: egyszerűség, kiszámíthatóság, igazságosság, semlegesség);

A nemzetközi adóverseny kihívásai és a hazai adómodernizáció megoldandó feladatai

- ***Felismerés:*** az 1988. évben bevezetett adórendszer óta *elégséges indok és tapasztalat* van a megújításra;
- ***Kényszer:*** Magyarország megváltozott nemzetközi kapcsolat-rendszere és a *világ gazdasági kihívások* elengedhetetlenné teszik az átfogó modernizációt;
- ***Felismerés:*** a mindenkori adórendszer ***nem cél, hanem eszköz***, így míg az 1988. évi adóreform a piaci átmenet feltételeinek kialakítását szolgálta, a most esedékes modernizációnak a nemzetközi felzárkózást, a gazdasági hatékonyság javítását és a társadalmi igazságosságot kell szolgálnia;
- ***Kényszer:*** a virtuális vállalkozások növekvő száma, a közteherviselés aránytalansága és a teljesítmény-visszatartó hatások miatt a teljesítményösztönzés erősítését, a külpiazi teljesítmények növelését és a hazai tudásra épülő termék-fejlesztést kell ösztönözni;
- ***Felismerés:*** A versenyképesség javítása nem képzelhető el a motiváció erősítése nélkül, így a jövedelempolitikát és az adóváltozásokat (beleértve a biztosítási rendszer megújítását) egyidejűleg kell meglépni;
- ***Kényszer:*** a konvergencia program követelményei (adósság=halasztott adó) ***nem teszik lehetővé az adóterhek mérséklését***, ezért a strukturális reformot és a terhek differenciált elosztását kell választanunk.

Mottó:

***Napjaink rohanó világában
ahhoz is rohanni kell, hogy
helyben maradjunk!***

A szerző elérhetősége:

E-mail: zoltan.pitti@uni-corvinus.hu

Telefon: 06-309-603-208 (mobil)